

MYRS 26.03.2025 § 98

PPL/27/04.03.01/2025

Asian esittely

Vastuuviranomainen: Pohjois-Pohjanmaan liitto

Tavoiteohjelma: Uudistuva ja osaava Suomi alue- ja rakennepolitiikan ohjelma 2021-2027

Toimintalinja ja hallinnonala: 2 Hiilineutraali Suomi, TEM

Erityistavoite: 2.2 Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen

Hakemusnumero: 405770

Hakijat: Geologian Tutkimuskeskus

Toteutusaika: 1.5.2025-31.12.2027

Toteuttamisalue: Oulu, Pohjois-Pohjanmaa

Hankekuvaus:

OUVETUR -hankkeessa selvitetään mahdollisuuksia Oulun kantakaupungin vedenhankinnan huoltovarmuuden parantamiseksi Oulun alueen pohjavesiesiintymistä. Oulu kuuluu vedenhankinnan varmuusluokituksessa heikoimpaan III-luokkaan (luokitus määritelty erityistilannetyöryhmän raportissa, MMM 2005:7), koska Kanta-Oulun vedenhankinta on lähes täysin Oulujoesta saatavan raakaveden varassa ja vaihtoehtoista vesilähdettä ei poikkeustilanteisiin ole käytössä. Oulu on valinnut v. 2015 vedenhankinnan turvaamisratkaisuksi pohjaveden otton Pudasjärven ja Utajärven kuntien alueella sijaitsevalta Viinivaaran ja Kälväsvaaran alueelta. Lupaprosessi on vielä kesken.

Oululla on tarvetta selvittää vaihtoehtoisia varavesilähteitä siltä varalta, että Viinivaaran vedenottolupaa ei saada tai lupaehdot ovat niin kovat, että hanke ei olisi enää toteuttamiskelpoinen. Vaikka Viinivaaran lupa saisi lainvoiman toteutuskelpoisin ehdoin jo lähivuosien aikana, on Oululla joka tapauksessa tarvetta varavedenhankinnan lisäämiselle.

Ehdotetussa hankkeessa tehtävillä pohjavesialueiden geologisilla rakennetutkimuksilla saadaan arvokasta lisätietoa vedenhankinnan vaihtoehtoiksi Oulun kaupungin alueella.

Huoltovarmuustarkasteluiden lisäksi hankkeessa selvitetään muuttuvan ilmaston haittavaikutuksia Oulun kaupungin vedenhankintaan ja sen huoltovarmuuteen.

Hankkeen tavoitteena on

- 1) mahdollistaa Oulun kantakaupungin vedenhankinnan huoltovarmuuden nosto luokasta III vähintään luokkaan II, 2) hyvälaatuisen ja turvallisen talousveden saatavuuden varmistaminen sekä
- 3) Oulujoen pintaveden käytön vähentäminen vesihuollossa.

Hankkeen tavoitteena on lisäksi selvittää muuttuvan ilmaston vaikutuksia Oulun vesihuoltoon sekä tutkimusmenetelmien soveltaminen ja jatkokehittäminen syvien pohjavesiesiintymien ja rannikkoalueiden tutkimuksissa. Tavoitteena on löytää pohjavettä Oulun kantakaupungin vedenhankinnan tarpeisiin.

Tutkimuksia tehdään Oulunsalon Salonselän, Haukiputaan Kellonkankaan, Pikkaralan Hangaskankaan sekä Yli-lin/Tannilan pohjavesialueilla ja ne vaativat runsaasti maastossa tehtäviä tutkimuksia.

Mikäli hankkeessa löydetään riittävästi hyvälaatuista pohjavettä, se mahdollistaa kantakaupungin vedenhankinnan varmuusluokan noston. Hankkeessa selvitetään tutkimusalueiden realistinen vedenhankintapotentiaali ja saadaan laaja tutkimusaineisto Oulun kaupungin vedenhankinnan tueksi.

Hankkeen tuloksia voidaan hyödyntää myös muun maankäytön suunnittelun yhteydessä sekä esimerkiksi vesiosuuskuntien toiminnan tukemisessa.

Hankkeen toteuttaminen suunnitellusti parantaa Oulun kantakaupungin vesiturvallisuutta ja vedenhankinnan huoltovarmuutta. Hankkeen tulokset vaikuttavat erityisesti alueen asukkaisiin ja muihin vedenkäyttäjiin, erityisesti elintarviketeollisuuteen, maatalousyrityksiin sekä alueen vesiosuuskuntiin. Hankkeen tuloksista on myös hyötyä paikallisiin vesihuoltotarpeisiin, vaikka vesimäärät eivät riittäisikään Oulun vedentarpeeseen. Yleisellä tasolla hanke kasvattaa tietotaitoa ja ymmärrystä pohjoisen Suomen pohjavesivaroista.

Aiemmissa Oulun seudun pohjavesitutkimuksissa on keskitytty lähinnä Viini- ja Kälvésvaaran alueisiin ja nämä tämän hankkeen kohteina olevien potentiaalisten alueiden tarkentavat tutkimukset ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

Taustalla on myös Kempeleessä ja Etelä-Pohjanmaalla Kurikan ja Kauhajoen suunnassa tehdyissä laajoissa tutkimuksissa kertynyttä syväpohjavesiin liittyvää tutkimustietoa sekä niiden tarjoamia tutkimuskonsepteja. Pohjavesiin liittyviä tutkimuksia on tehty valtakunnallisestikin hyvin pitkälle pohjavesiesiintymien pintaosissa, jolloin pohjavesimuodostumien syvemmät pohjavesivyöhykkeet ovat jääneet usein tuntemattomiksi johtuen mm. selvästi kalliimmista tutkimuskustannuksista.

Huoltovarmuuden parantaminen, myös vesihuollon osalta, nykyisessä nopeasti muuttuvassa geopoliittisessa ympäristössä on tärkeää ja toisaalta myös muuttuva ilmasto asettaa vedenhankinnalle omat haasteensa. Hanke vahvistaa vedenhankintaan liittyvää osaamista sekä kehittämällä erityisesti pohjavesitutkimuksissa käytettäviä menetelmiä, laitteita ja ohjelmistoja.

Hanke hyödyntää myös Geologian tutkimuskeskuksen tuottamia geologisia ja hydrogeologisia aineistoja. Pohjavesiin ja pohjavesialueisiin liittyvää tutkimusta on tehty eri puolilla maata paljonkin mutta muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta tutkimuksissa on keskitytty muodostumien helpommin hyödynnettäviin pintaosiin. Riittävää tietotaitoa muodostumien syvemmistä osista ei ole siten ollut mahdollista saada ja myös esimerkiksi kallio-maaperäpohjavesien vuorovaikutuksesta. Syväpohjavesitutkimusten osalta on jo olemassa hyväksi havaittuja käytäntöjä, mutta niitä on myös tarpeen kehittää edelleen.

Kokonaiskustannusarvio (€):

Palkkakustannukset: 575 338

Ostopalvelut: 340 000

Matkakustannukset:	171 776
Välilliset kustannukset, FR7%:	76 098
Kustannukset yhteensä:	1 163 212

Kokonaisrahoitussuunnitelma (€):

Haettu EAKR- ja valtion rahoitus:	930 570
Muu julkinen rahoitus:	232 642
Rahoitus yhteensä:	1 163 212

Hankearviointi, pisteet: 44

Maakuntaohjelman toimintalinja: KT 5 A

Valmistelija: Katarina Timisjärvi, 040 685 4025

Esitys

Pohjois-Pohjanmaan liitto esittää:

Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö puoltaa hanketta rahoitettavaksi Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 alue- ja rakennepolitiikan ohjelmasta.

Maakunnan yhteistyöryhmälle esitetään, että se antaa hankkeesta myönteisen lausunnon.

Päätösesityksen perustelut:

Hanke tukee Uudistuva ja osaava Suomi 2021 – 2027 -ohjelmaa toimintalinjan 2 ”Hiilineutraali Suomi” ja erityistavoitteen 2.2 ”Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen” osalta. Hankkeella edistetään ohjelma-asiakirjan mukaisesti ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvää TKI-toimintaa.

Huoltovarmuuden parantaminen, myös vesihuollon osalta, nykyisessä nopeasti muuttuvassa geopoliittisessa ympäristössä on tärkeää ja toisaalta myös muuttuva ilmasto asettaa vedenhankinnalle omat haasteensa. Hanke vahvistaa vedenhankintaan liittyvää osaamista kehittämällä erityisesti pohjavesitutkimuksissa käytettäviä menetelmiä, laitteita ja ohjelmistoja. Hankkeessa kehitetään työvälaineitä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskienhallintaan liittyvien suunnittelukäytäntöjen ja -prosessien kehittämiseen alueellisille ja paikallisille toimijoille ilmatoriskien ja niiden vaikutusten ennakoimiseen ja hallintaan.

Hanke tukee myös Pohjois-Pohjanmaan ilmastotiekartan toimeenpanoa tukemalla ennakoivaa maankäytön suunnittelua, riskeihin ja muutoksiin varautumista sekä ympäristövaikutusten yhteensovittamista.

Hanke on Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022 - 2025 mukainen erityisesti kehittämisteeman 5 (Kestävästi kasvava Pohjois-Pohjanmaa) ja painopisteen A. (Bio- ja kiertotalouteen perustuva uudistuminen ja innovaatiotoiminta) osalta, jonka sisältökärjissä on mainittu vesistöjen ekologisen tilan ja moninaiskäytön parantaminen ja kehittäminen, sekä ilmastonmuutokseen sopeutuminen.

Päätös

Päätösesitys hyväksyttiin.